

Podnesak za UN-ov Univerzalni periodični pregled Bosne i Hercegovine

34. SESIJA | NOVEMBAR 2019.

Podnesak pripremili: Međunarodna liga žena za mir i slobodu (Women's International League for Peace and Freedom – WILPF), Udruženje za kulturu i umjetnost – Crvena i Udruženje građana Oštrana.

Podnesak je dostavljen Radnoj grupi za Univerzalni periodični pregled 28. marta 2019. uoči sesije koja će se održati u novembru 2019., a tokom koje će se razmatrati ljudska prava u Bosni i Hercegovini.

© 2019 Women's International League for Peace and Freedom, Udruženje za kulturu i umjetnost – Crvena i Udruženje građana Oštrana.

Dozvoljeno je u nekomercijalne svrhe reproducirati, kopirati, distribuirati i prenositi sadržaj ili dijelove sadržaja ove publikacije, pod uslovima da se jasno navede organizacija koja ga izdaje, da se tekst ne mijenja, ne preinačuje i ne nadograđuje, te da se ovi uslovi jasno prenesu svim stranama koje će publikaciju dalje koristiti ili distribuirati.

Podnešeno: 28. marta 2019.

28 stranica

Dizajn: Nadia Joubert

Adaptacija BiH verzije: Sanja Vrzić

Prevod: Aida Spahić

Slika na naslovnici: doradana verzija Women by danjazzia, Adobe Stock

Sadržaj

I. Uvod	3
II. Uticaj ekonomskih reformi na ekonomska, socijalna i kulturna prava	4
A. Ravnopravnost, nediskriminacija i pravo na učešće u javnom i političkom životu	4
B. Pravo na zdravlje, socijalnu sigurnost i adekvatan životni standard	5
C. Pravo na rad i na pravedne i povoljne uslove rada	5
Preporuke	6
III. Smanjivanje prostora za aktivizam i povećanje represivnih mjera protiv braniteljica i branitelja ljudskih prava, aktivistica i aktivista i općenito civilnog društva	10
A. "Pravda za Davida"	10
Osnovne informacije	10
Kršenja prava na slobodu izražavanja, mirno okupljanje i slobodu i sigurnost pripadnika "Pravde za Davida"	11
Preporuke	12
B. Žene Kruščice	13
Osnovne informacije	13
Kršenja prava na slobodu izražavanja, mirno okupljanje i slobodu i sigurnost pripadnika "Pravde za Davida"	13
Preporuke	14
IV. Prava migranata i azilanata	20
Preporuke	21

Međunarodna liga žena za mir i slobodu (WILPF) i njena inicijativa *Ženski mirovni aktivizam u Bosni i Hercegovini*. Inicijativa je usmjerena na značaj postojećih iskustava i empirijskog znanja žena u Bosni i Hercegovini i borbi za ljudska prava, u pokušaju da se promijeni dominantni narativ o ženama kao žrtvama. Kroz inicijativu, WILPF zagovara da ženska stajališta budu zastupljena u procesima izgradnje mira na svim nivoima, u središte pažnje stavlja ženski mirovni aktivizam tokom rata, brani ljudska prava žena i promovira društvenu, ekonomsku i političku pravdu.

www.wilpf.org

Udruženje za kulturu i umjetnost – Crvena je feministička organizacija iz Sarajeva. Naš rad obuhvata umjetničke, istraživačke, edukacijske i političke prakse, a usmjeren je na stvaranje, razvoj i održavanje uslova za progresivnu društvenu promjenu kroz razvijanje samoupravnih kapaciteta, kritičkih i imaginacijskih horizonata, te organizacijskih veza i sposobnosti u društvu. Organizacija je ustanovljena 2010. godine i obilježava svoj rođendan 8. marta.

www.crvena.ba

Udruženje građana Oštra Nula je nevladina organizacija koja je nastala iz grassroot aktivizma studenata i građana 2009. godine. Formalno je registrirana 14. oktobra 2010. godine. Oštra Nula je jedna od najvidljivijih i najaktivnijih organizacija u Republici Srpskoj koja aktivno saraduje sa organizacijama iz cijele Bosne i Hercegovine. Aktivnosti usmjerava na javne događaje i performanse koji imaju cilj podići svijest javnosti o ključnim temama i problemima i pitanjima ljudskih prava, između ostalog, o nezaposlenosti i socijalnoj sigurnosti, pravima radnika i radnica, ženskim pravima, građanskom učešću i aktivnoj uključenosti u političke procese.

www.ostranula.org

I. UVOD

U novembru 2019. godine, Bosna i Hercegovina ("BiH") će proći proces Univerzalnog periodičnog pregleda ("UPR"). Izvještaj koji će uslijediti daje informacije i preporuke u odnosu na: uticaje ekonomskih reformi na ekonomska, socijalna i kulturna prava; sve manji prostor za aktivizam i povećanje represivnih mjera prema braniteljicama i braniteljima ljudskih prava, aktivisticama i aktivistima i općenito civilnom društvu; i kršenja prava migranata i azilanata.

Počevši sa pregovorima o Dejtonskom mirovnom sporazumu 1995. godine, procesi donošenja odluka o političkom, ekonomskom i društvenom razvoju u BiH uglavnom ostaju ograničeni na političke elite. Usprkos činjenici da je došlo do nastanka brojnih organizacija civilnog društva, među kojima su brojne ženske organizacije, veći dio civilnog društva i dalje je bez ikakvih stvarnih mogućnosti da postigne uticaj, a prostor njihovog angažmana se stalno smanjuje.

Dok su političke reforme u zastoju¹, vlada, uz podršku EU i međunarodnih finansijskih institucija, provodi ekonomske reforme.² Te reforme su ekonomski rast uslovile strukturnim reformama i fiskalnom konsolidacijom, što je u konačnici dovelo do rezova u javnoj potrošnji. Rezovi u javnom sektoru, nastali zbog makroekonomskih reformi, doveli su do retrogresije po pitanju ekonomskih i socijalnih prava, što je protivno bh. obavezama da poštuje, štiti i omogućava ostvarivanje ljudskih prava kao država potpisnica Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima ("ICESCR").

Nadalje, od posljednjeg UPR izvještaja (2014), došlo je do povećanja naoružavanja agencija za provođenje zakona i militariziranih reakcija na mirne proteste koje su organizirali građani i građanke, sindikati i organizacije civilnog društva. Ovaj podnesak pokazuje na koji način povećano korištenje represivnih mjera protiv građanki i građana zemlje, koje vidimo u primjeru brutalne primjene policijske sile nad mirnim prosvjednicama u Kruščici i ciljanim radnjama protiv osoba organiziranih oko grupe "Pravda za Davida", predstavlja otvoreno kršenje prava na slobodu i sigurnost osoba, prava na provođenje pravde, što uključuje i nekažnjivost i vladavinu zakona, kao i slobodu izražavanja i mirnog okupljanja. U slučaju Kruščica, govorit će se i o pravu na vodu, te pravu na razvoj i okolišnim pitanjima.

Zatvaranje EU granica 2016. godine uzrokovalo je da veliki broj azilanata i migranata nezakonito počnu prolaziti kroz BiH u pokušaju da kroz Hrvatsku uđu u EU.³ Iako je BiH usvojila strategiju i akcioni plan za migracije i azilante,⁴ nagli porast migracijskih tokova kroz zemlju otkrio je nedostatak kapaciteta relevantnih državnih institucija⁵ kao i međunarodnih organizacija⁶ da osiguraju zaštitu migranata i azilanata.

II. UTICAJ EKONOMSKIH REFORMI NA EKONOMSKA, SOCIJALNA I KULTURNA PRAVA

Reformska agenda za Bosnu i Hercegovinu za period 2015 – 2018. (“**Reformska agenda**”), je najskoriji i najjobuhvatnij proces ekonomskih reformi u BiH. Dogovorili su je Vijeće ministara BiH, Vlada Republike Srpske i Vlada Federacije BiH u julu 2015. godine.⁷ Glavni cilj Reformske agende je fiskalna konsolidacija, odnosno smanjenje budžetskog deficita kroz rezove u javnoj potrošnji. Njena provedba se oslanja na izrazito uslovljene kreditne sporazume sa međunarodnim finansijskim institucijama.⁸

Tokom prethodnog UPR ciklusa, BiH je prihvatila brojne preporuke koje se odnose na povećane napore da se postigne razvoj i bori protiv siromaštva omogućavanjem odgovarajućeg finansiranja za nediskriminatoran pristup obrazovanju, socijalnoj zaštiti, zdravstvu i drugim javnim uslugama, kao i smanjenju nezaposlenosti.⁹ Nadalje, BiH se obavezala na postizanje rodne ravnopravnosti u procesima donošenja politika i odlučivanju tako što će usvojiti dodatne mjere, kao i osigurati socijalnu zaštitu ženama i unaprijediti njihov pristup ekonomskim i socijalnim pravima.¹⁰

Mogućnost učešća u političkom i javnom životu usko je povezana sa ostvarivanjem ekonomskih i socijalnih prava. Ekonomska i socijalna prava su također neophodna u procesu postkonfliktnog oporavka kako bi se osigurala stabilnost, ljudska sigurnost i ostvarivanje građanskih i političkih prava jer je osporavanje ekonomskih i socijalnih prava često najvažniji razlog nasilja, društvenih nemira i sukoba.¹¹ Nadalje, propust da se dovoljno resursa i sredstava investira u ekonomska i socijalna prava u BiH bio je vjerovatno najozbiljnija i najustrajna prepreka ženskom učešću.¹² Umjesto da investira u ove oblasti, BiH je uvela mjere štednje.

Brojni mehanizmi ljudskih prava prepoznali su konkretne i nesrazmjerne uticaje politika vođenih štednjom na ženska prava.¹³ Komitet za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena (“**CEDAW komitet**”) smatra da nesrazmjerni uticaj mjera štednje na žene predstavlja indirektnu diskriminaciju prema članu 1 Konvencije.¹⁴ Teret mjera štednje pada na različite dijelove društva, a posebno na marginalizirane. Ali bez rodne analize na kojoj bi se temeljilo planiranje i implementacija ovakvih mjera, one će na žene uticati više nego i na jednu drugu grupu.¹⁵ U martu 2019. kao dio liste pitanja koja će se razmatrati u BiH, CEDAW komitet je BiH postavio sljedeće: “da li se poduzimaju ikakvi koraci da se ocijeni uticaj Reformske agende na ostvarivanje prava žena.”¹⁶

A. Ravnopravnost, nediskriminacija i pravo na učešće u javnom i političkom životu

Usprkos predvidljivom učinku Reformske agende na nejednakosti u zemlji (uključujući rodnu neravnopravnost), reforme nisu planirane na inkluzivan i transparentan način i glasovi širokog spektra civilnog društva bili su isključeni tokom cijelog procesa planiranja i faze provedbe reformi. Neuključivanje onih na koje reforme najviše utiču, posebice žena, dovelo je do potpunog sljepila reformi na različite potrebe i izazove u društvu, kao i do nedostatka mehanizama koji bi omogućili rigorozne, na ljudskim pravima zasnovane procjene uticaja reformi, a što uključuje i rodno zasnovanu procjenu uticaja.¹⁷

Pored toga, učinci reformi na općenitu ravnopravnost žena, a konkretno u oblastima koje su od temeljne važnosti za žene, kao što su zdravstvo, socijalne usluge i penzije, i dalje su nedovoljno analizirani, istraživani i shvaćeni.

B. Pravo na zdravlje, socijalnu sigurnost i adekvatan životni standard

Usprkos visokim nivoima nezaposlenosti¹⁸, uz prateće visoke stope siromaštva, sistem socijalne zaštite u BiH je neefikasan, nedovoljno razvijen i nije u stanju da odgovori na potrebe ljudi.¹⁹ Zdravstvena zaštita koja je nekada bila univerzalna sada je administrativno decentralizirana po entitetskim i kantonalnim linijama, te nudi ograničene usluge slabog kvaliteta.²⁰ Procjenjuje se da oko 15% stanovništva nije pokriveno nikakvim zdravstvenim osiguranjem, od kojih većina radi u neformalnoj ekonomiji.²¹

Nadalje, značajan broj osoba koje su osigurane po osnovi zaposlenja ima ograničen ili nikakav pristup zdravstvenoj zaštiti jer njihovi poslodavci ne ispunjavaju zakonsku obavezu plaćanja doprinosa za zdravstvo.²² Čak i kada su osobe zdravstveno osigurane, mnogi pružatelji zdravstvenih usluga su u stanju kolapsa, čime se oni koji to mogu priuštiti prisiljavaju da te usluge potraže u privatnom sektoru.²³

Ovim se negativno utiče na pravo na zdravlje i socijalnu sigurnost, kao i na pravo na odgovarajući životni standard. A sve to nesrazmjerno utiče na žene koje moraju pokrivati manjkavosti usluga brige kroz svoj neplaćeni rad. Ovim se također narušava ostvarivanje prava žena na rad i na adekvatan životni standard.

Pristup uslugama otežan je i fragmentiranim zakonima i politikama među kantonima i dva entiteta u BiH. Žene u ruralnim područjima suočavaju se sa dodatnim izazovima jer su mnoge usluge, posebno one koje se odnose na zdravstvenu zaštitu, dostupne samo u urbanim centrima.²⁴

C. Pravo na rad i na pravedne i povoljne uslove rada

Reforma radnog zakonodavstva provedena je 2015. godine. Usvajanje novih zakona o radu²⁵ izazvalo je više socijalnog i političkog otpora nego ijedna druga dosadašnja reforma.²⁶ Glavne posljedice novih zakona o radu bile su slabljenje zaštite zaposlenja, fleksibilizacija uslova zaposlenja i marginaliziranje mehanizama za rješavanje radnih sporova.²⁷

Novi zakoni nisu donijeli nikakvu pozitivnu promjenu u smislu postojećih problema povezanih sa pravom na rad.²⁸ Nisu uveli mehanizme za smanjenje neformalnog zaposlenja i nisu predvidjeli odgovarajuće sankcije, usprkos činjenici da Reformska agenda prepoznaje potrebu da se osnaži uloga inspekcija i povećaju kazne za kršenja zakona o radu te poduzmu i drugi koraci ka zaštiti prava radnika.²⁹ Manjak vladinih ulaganja u radne inspekcije je ozbiljan nedostatak, što se vidi u hroničnom nedostatku inspektora rada širom zemlje.³⁰

Reformska agenda je usmjerena na smanjenje troškova rada i zaštite rada da bi se privukli strani investitori i transnacionalne kompanije. Smanjenje troškova rada, pak, ne podrazumijeva nužno više radnih mjesta ili bolje poslove koji uključuju razvoj vještina i dobre radne uslove. Reforme zakona o radu će vrlo vjerovatno dovesti do povećanja nesigurnosti zaposlenja, većeg broja privremenih poslova i poslova na pola radnog vremena koji nisu pod okriljem sindikata i imaju manje beneficija, nižih plata (koje, mnogim ljudima, poslodavci i dalje neće isplaćivati) i do pogoršanja zaštite na radu.

Sve ovo više utiče na žene BiH. Učinci fleksibilizacije radnih uslova moraju se ocijeniti u širem kontekstu dostupnosti javnih usluga podrške, poput brige za djecu i starije. Rezovi koji se odnose na takve usluge javnog sektora dovest će zasigurno do nesrazmjernog uticaja na žene jer je veća vjerovatnoća da one zavise od javnih resursa za podršku reproduktivnom radu i kulturološki se od njih očekuje da pokriju nedostatke u segmentu brige. Bez rigorozne analize diferencijalnih učinaka reformi na živote žena i muškaraca, tekuće reforme će doprinijeti kontinuitetu čvrsto ustanovljenih strukturnih i rodnih neravnopravnosti.

Preporuke

Bosna i Hercegovina treba:

- a. Stvoriti mehanizme kojima će se osigurati sistematske, smislene i djelotvorne konsultacije sa širokim spektrom civilnog društva, posebice ženskim grupama, u planiranju, provedbi i evaluaciji ekonomskih reformi.
- b. Uvesti obavezne **ex-ante** i **ex-post** procjene učinka zasnovane na rodu i ljudskim pravima u proces planiranja i poduzimanja reformi i ulaganja u različite sektore društva te koristiti nalaze za korektivne radnje tamo gdje su utvrđeni negativni učinci, poput direktne ili indirektno diskriminacije ili povećanja nivoa siromaštva.
- c. Provesti rodnu analizu svake uslovljenosti povezane sa kreditnim aranžmanima sa međunarodnim finansijskim institucijama ili drugim kreditnim ustanovama te, tamo gdje se utvrde negativni efekti, ulagati u djelotvorne programe njihovog ublažavanja.
- d. Okončati mjere štednje i ocijeniti učinke onih koje su do sada provedene, posebice u odnosu na pristup ekonomskim i socijalnim pravima, te uvesti strategije za ispravljanje utvrđenih negativnih efekata po stanovništvo, a posebno žene i druge marginalizirane kategorije u društvu.
- e. Investirati u proširenje i unapređenje cijelog spektra pristupačnih javnih usluga koje su specifično usmjerene na podršku angažmana žena u formalnoj ekonomiji i njihovo oslobađanje od tereta neplaćene brige.

Zabilješke

1 Iako brojne političke reforme stoje pred zakonodavnim, pravosudnim i izvršnim vlastima zemlje na putu ka Evropskoj uniji, ovdje se misli na sljedeće ključne političke reforme: 1) provedba odluka Evropskog suda za ljudska prava (ECtHR) u predmetima *Sejdić i Finci protiv BiH* (predstavka br. 27996/06 i 34836/06 od 22. decembra 2009), *Zornić protiv BiH* (predstavka br. 3681/06 od 15 jula 2014) i *Pilav protiv BiH* (predstavka br. 41939/07 od 9. juna 2016) u kojima je ECtHR presudio da treba da se izmijeni ustavni i pravni okvir BiH, u dijelu koji se odnosi na izbore predstavnika za Dom naroda BiH i članove Predsjedništva BiH, jer je u suprotnosti sa Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda 2) osiguravanje nezavisnog i djelotvornog pravosuđa. Ove strukturne reforme su u zastoju već godinama.

2 Usprkos brojim reformama, BiH je i dalje siromašna država sa vrlo niskim stepenom ekonomskog razvoja. Prema istraživanju o nivoima siromaštva u BiH, 900.000 ljudi je 2016. godine živjelo u apsolutnom siromaštvu (sa 238,11 KM mjesečno). Dodatnih 17% stanovništva živjelo je od 90 – 150 KM mjesečno, što se karakterizira kao ekstreman nivo siromaštva, a nekih 700.000 ljudi živi na granici siromaštva. Vidi Papić, Ž. *Siromaštvo i radničko siromaštvo u BiH: Socijalna kriza u BiH – siromaštvo i socijalna nejednakost. Šta da se radi?.* Sarajevo, April 2017.

3 Od kraja 2017. godine, BiH se suočava sa stalnim rastom broja pristiglih azilanata i migranata. U aprilu 2018. godine, zvanični broj osoba koje su ušle u BiH bio je 2.762, dok se u novembru 2018. godine taj broj popeo na 23.132. Od ovog broja, 21.759 osoba je izrazilo namjeru da traži azil, dok je 1.356 osoba zaista i predalo zahtjev za azil. Za više informacija vidi činjenice o BiH agencije Evropske civilne zaštite i evropskih operacija humanitarne pomoći, dostupno na https://ec.europa.eu/echo/where/europe/bosnia-and-herzegovina_en; UN Ažurirani međuagencijski operativni podaci za Bosnu i Hercegovinu, kraj aprila 2018., dostupno na https://ec.europa.eu/echo/where/europe/bosnia-and-herzegovina_en; ili UN Ažurirani međuagencijski operativni podaci za Bosnu i Hercegovinu, novembar 2018., dostupno na <https://www.undp.org/content/dam/unct/bih/PDFs/UNCTBiHSitReps/Inter-agency%20refugee%20and%20migrant%20operational%20update-%20November%20BHS.pdf>, predstavljeni na 160. sjednici Vijeća ministara u decembru 2018.

4 Vidjeti Strategiju u oblasti migracija i azila Ministarstva sigurnosti i prateći akcioni plan za period 2016-2020, dostupno na http://www.msb.gov.ba/PDF/Strategija_HRV_2016.pdf

5 Prvenstveno, Ministarstvo sigurnosti i Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice.

6 Pored obaveza države, od 2018. godine, organizacije IOM, UNHCR i UNICEF preuzele su vodeću ulogu u pitanjima migracija i azila. Većinu sredstava primljenih u ovu svrhu administrira IOM.

7 Vidi Reformsku agendu za Bosnu i Hercegovinu 2015-2018., dostupno na <http://www.fbihvlada.gov.ba/pdf/Reformska%20agenda.pdf> kojom se pozitivni rast bh. ekonomije uslovljava strukturnim reformama u oblasti radnog zakonodavstva, javne uprave, politike zapošljavanja u javnom sektoru, poslovne klime, socijalne zaštite (uključujući penzije), zdravstvenog sektora i vladavine prava.

8 MMF, Svjetska banka, EBRD.

9 Preporuke 107.73, 107.134 i 107.137.

10 Preporuke 107.131 i 107.133.

11 Vidi Samadli, A. *Economic, Social and Cultural Rights in Post-Conflict Recovery; Theoretical Review and Case Study on Azerbaijan and Bosnia-Herzegovina Cluster 4: Economic, Social and Cultural Rights.* Sarajevo, april 2013., dostupno na https://www.academia.edu/4690609/ECONOMIC_SOCIAL_AND_CULTURAL_RIGHTS_IN_POST-CONFLICT_RECOVERY_THEORETICAL_REVIEW_AND_CASE_STUDY_ON_AZERBAIJAN_AND_BOSNIA-HERZEGOVINA_Cluster_4_Economic_Social_and_Cultural_Rights_Cluster_Leader_Prof._Vesna_Bojicic-D%C5%BEelilovi; Ured visokog povjerenika za ljudska prava [OHCHR], *Transitional Justice and Economic, Social and Cultural Rights* (2014), dostupno na <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/HR-PUB-13-05.pdf>; Rees, M i Chinkin, C. *Exposing the Gendered Myth of Post Conflict Transition: The Transformative Power of Economic and social Rights.* New York, October 2016; i također Ured UN-ovog visokog povjerenika za ljudska prava [OHCHR], *Early warning and economic, social and cultural rights*, dostupno na https://www.ohchr.org/Documents/Issues/ESCR/EarlyWarning_ESCR_2016_en.pdf

- 12 Coomaraswamy, R. Preventing Conflict, Transforming Justice, Securing the Peace: A Global Study on the Implementation of UNSCR 1325. UN Women, 2015. dostupno na [https://www.peacewomen.org/sites/default/files/UNW-GLOBAL-STUDY-1325-2015%20\(1\).pdf](https://www.peacewomen.org/sites/default/files/UNW-GLOBAL-STUDY-1325-2015%20(1).pdf)
- 13 Učinci vanjskog duga i drugih srodnih finansijskih obaveza država na puno ostvarivanje svih ljudskih prava, a posebno ekonomskim, socijalnih i kulturnih prava, stavovi 24 do 56, A/73/179, 18. juli 2018; Vodeći principi za procjenu uticaja ekonomskih reformi zasnovanu na ljudskim pravima, stavovi 8.1 do 8.4, A/HRC/40/57, 19. decembar 2018; Javni dug, mjere štednje i Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Izjava Odbora za ekonomska, socijalna i kulturna prava, stav 2, E/C.12/2016/1, 22. juli 2016., dostupno na https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2fC.12%2f2016%2f1&Lang=en; Izvještaj radne grupe za pitanje diskriminacije žena u pravu i praksi, stavovi 26 to 31, A/HRC/26/39, 1. april 2014., dostupno na <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/WGWomen/Pages/Annualreports.aspx>
- 14 Vidi, na primjer, CEDAW/C/SVN/CO/5-6, 24. novembar 2015. u kojem CEDAW komitet navodi "uz zabrinutost da su mjere štednje, usvojene u namjeri da se stabiliziraju javne financije, imale štetan i nesrazmjeran učinak na žene u mnogim sferama života. Nadalje, Komitet je primijetio da nema ciljanih studija i evaluacija za praćenje rodno specifičnih efekata takvih mjera podsjećajući da se "čak i u vrijeme fiskalnih ograničenja i ekonomske krize, moraju uložiti posebni napori da se poštuju ženska ljudska prava, održe i prošire socijalne investicije i socijalna zaštita, te primijeni rodno osjetljiv pristup, dajući prioritet ženama u ranjivim situacijama" (stav 7). Vidi također CEDAW/C/GRC/CO/7, u kojem je Komitet naveo da se "čak i u vrijeme fiskalnih ograničenja i ekonomske krize, moraju uložiti posebni napori da se poštuju ženska ljudska prava, održe i prošire socijalne investicije i socijalna zaštita, te primijeni rodno osjetljiv pristup, dajući prioritet ženama u ranjivim situacijama." (para.6)
- 15 Za dodatnu analizu, vidi True J. et al. A Feminist Perspective on Post-Conflict Restructuring and Recovery: The Case of Bosnia and Herzegovina, WILPF, Sarajevo, 2017., dostupno na <https://wilpf.org/wp-content/uploads/2017/08/Feminist-political-economy-ENG-FINAL.pdf>
- 16 Lista pitanja za šesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, CEDAW/C/BIH/Q/6, 20. mart 2019. stav 17.
- 17 Potreba da se provedu transparentni i inkluzivni mehanizmi javnih konsultacija sa civilnim društvom već je naglašena u prethodnom UPR ciklusu za BiH te ju je država prihvatila, kao i potrebu da se osigura djelotvorna provedba CEDAW konvencije (Preporuke 107.22 i 107.32).
- 18 Ukupna stopa nezaposlenosti u 2018. godini bila je 18,4% (17,2% za muškarce, 20,3% za žene). [Labour Force Survey 2018](#). Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine.
- 19 Hiroso, K. i Hetteš M. Extending Social Security to the Informal Economy: Evidence from Bosnia and Herzegovina and the Republic of Moldova, ILO, 2016 dostupno na: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_532422.pdf; za detaljnu analizu pitanja i problema u sistemu socijalne zaštite, vidi Malkić, A. i Hadžiristić, T. Interseksijske nejednakosti u sistemu socijalne zaštite u BiH: rezultati empirijskog istraživanja. Sarajevo, 2016 i Numanović, A. Sistem socijalne pomoći u BiH: zanemareni potencijali aktivacijskih politika, Sarajevo: Analitika, 2016.
- 20 Prema nedavnoj studiji Svjetske banke u BiH, od svih država Zapadnog Balkana, BiH najviše troši na zdravstveni sektor (9% BDP-a) dok zemlja istovremeno ima jedan od najnižih indeksa pokrivenosti osnovnim zdravstvenim uslugama (57/100) u Evropi. 78% ispitanika studije Svjetske Banke navodi da su potpuno ili djelimično nezadovoljni zdravstvenom zaštitom (vidi video na Facebook stranici Svjetske banke <https://www.facebook.com/watch/?v=1999010373530846>)
- 21 Bartlett, W. Analiza nedostataka u oblasti politika socijalne zaštite i inkluzije u BiH, Sarajevo, UNICEF, novembar 2013.
- 22 Ibid.
- 23 Osobe koje nisu formalno zaposlene, osnovno zdravstveno osiguranje dobivaju prijavom u zavod za zapošljavanje pod uslovom da su aktivni tražioci posla. Međutim, vlade razmatraju da se ova opcija ukine kao dio reformskog paketa, ali nisu uradile odgovarajuće procjene efekata ovog poteza na pristup zdravstvu osoba koje bi bile obuhvaćene tim reformama.
- 24 Posjeta ginekologu može zahtijevati dugotrajno putovanje koje je uslovljeno dostupnosti prevoznim sredstvima, jer javni prevoz iz ruralnih mjesta u urbane centre nije sistematski dostupan.

25 Zakon o radu Republike Srpske, *Službeni glasnik Republike Srpske* 38/00, 40/00, 47/02, 38/03, 66/03; Zakon o radu Federacije BiH, *Službene novine Federacije BiH* 62/15; Zakon o radu Brčko distrikta, *Službeni glasnik Brčko distrikta*, 19/06, 19/07, 25/08, 20/13, 31/14, 1/15.

26 Sindikati su se protivili novom nacrtu zakona za koji smatraju da je neoliberalan te da ima cilj rastrojiti prava radnika. Vidi Weber, B. *Substantial Change on the Horizon? A monitoring report on the EU's new Bosnia and Herzegovina Initiative*. Heinrich Böll Stiftung, August 2017. http://www.democratizationpolicy.org/pdf/DPC_EU_BiH_Initiative_Monitoring_Report.pdf

27 Za detaljan osvrt, vidi Jusić, M. i Numanović, A. *Fleksibilan rad u nefleksibilnom okruženju: Reforme institucija tržišta rada u Bosni i Hercegovini u komparativnoj perspektivi*, Analitika, Sarajevo 2015.

28 Pravo na rad i na pravedne i povoljne uslove rada stalno se krši do granice iskorištavanja: narušeno kolektivno pregovaranje i propisi o sigurnosti na radu, dugovi u isplati plata tokom značajnog vremenskog perioda (čak i po nekoliko godina), često neplaćen prekovremeni rad, osporavanje prava radnika na godišnji odmor, neredovne plate koje zna pratiti praksa da se poslodavcu vrati polovina isplaćene plate, neplaćanje doprinosa čime se oduzima zakonsko pravo radnika na zdravstvenu zaštitu i penziono osiguranje, itd. (Vidi završni izvještaj *Analiza radnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini sa posebnim osvrtom na prava žena u radnom odnosu*. Sarajevo: Vaša prava, 2016).

29 Vidi završni izvještaj *Analiza radnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini sa posebnim osvrtom na prava žena u radnom odnosu*. Sarajevo: Vaša prava, 2016.

30 Na primjer, u jednom od kantona u FBiH, od 12 inspektora potrebnih da nadziru 12 općina u tom kantonu, zaposlena su tri. Vidi članak od 1. februara 2019: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/mirsada-silajdzic-imamo-samo-jednog-inspektora-u-zenici-a-treba-nam-12/190201036>

III. SMANJIVANJE PROSTORA ZA AKTIVIZAM I POVEĆANJE REPRESIVNIH MJERA PROTIV BRANITELJICA I BRANITELJA LJUDSKIH PRAVA, AKTIVISTICA I AKTIVISTA I OPĆENITO CIVILNOG DRUŠTVA

Tokom prethodnog UPR ciklusa (2014), BiH se obavezala na provedbu niza preporuka koje se odnose na jačanje mehanizama za ljudska prava.³¹ Nadalje, država je prihvatila niz preporuka koje se odnose na slobodu izražavanja i okupljanja; zaštitu novinarki i novinara i braniteljica i branitelja ljudskih prava; i odgovornost policijskih službenika koji su uključeni u ometanje ostvarivanja ovih prava.³²

Međutim, od 2014. godine, različite upravne jedinice države, odnosno entitetske i/ili kantonalne vlasti, u više navrata su primjenjivale represivne mjere da bi ograničile aktivnosti braniteljica i branitelja ljudskih prava i grupa i organizacija civilnog društva.

Te represivne mjere se ogledaju, između ostalog, u vršenju političkog pritiska, upotrebi nepotrebne i prekomjerne sile militarizirane i teško naoružane policije protiv mirnih protesta, kriminalizaciji protesta i proizvoljnim hapšenjima sa ciljem zastrašivanja javnosti da se u budućnosti ne organiziraju protesti. Posljedica je da su najmanje tri osobe bile prisiljene napustiti zemlju iz straha za svoju sigurnost. U ovom podnesku navodimo dva konkretna slučaja kao primjer navedenih problema.

A. “Pravda za Davida”

Osnovne informacije

Nestanak dvadesetjednogodišnjeg Davida Dragičevića iz Banja Luke prijavljen je 18. marta 2018. a on je pronađen mrtav šest dana kasnije. Načelnik Uprave za organizovani i teški kriminalitet i specijalista sudske medicine naveli su da je David Dragičević, pod uticajem narkotika, pao u rijeku i utopio se, te su zaključili da je njegova smrt bila nesretan slučaj.³³

Otac žrtve je odbacio ove navode, ukazujući na nedosljednosti zvanične verzije događaja. Roditelji Davida Dragičevića su navodno dostavili informacije koje opovrgavaju inicijalne tvrdnje policije da je smrt njihovog sina bila nesretan slučaj.³⁴ Prema navodima njihovog advokata, bila im je uskraćena blagovremena, sveobuhvatna i odgovarajuća istraga o ubistvu sina.³⁵

Zahtjevi roditelja da se provede odgovarajuća istraga o smrti njihovog sina naišli su na manjak reakcije policije. Ti zahtjevi su prerasli u proteste kojima se tražila odgovornost policijskih snaga, uključujući i visoko rangiranih policijskih službenika, tužiteljstva i Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske. Protestima se također zahtijevalo poštivanje ljudskih prava u provođenju pravde i vladavina prava. Protesti su dobili veliku podršku javnosti, a mase ljudi su se svaki dan okupljale u šest poslijepodne na Trgu Krajine³⁶ pod sloganom “STOP nekažnjenim ubistvima u Banjaluci – Pravda za Davida”.

Pod pritiskom javnosti, 11. maja 2018. godine, Narodna skupština Banja Luke uspostavila je Anketni odbor da ispita okolnosti pod kojim je došlo do smrti.³⁷ Odbor je objavio izvještaj u kojem je zaključeno da postoje brojni dokazi koji upućuju na to da je David Dragičević ubijen te kojim je javnom tužitelju

naloženo da odmah poduzme radnje u skladu sa ovim nalazima. U izvještaju se pozvalo i na istragu o odgovornosti ministra unutrašnjih poslova, načelnika policije i direktora Zavoda za sudsku medicinu Republike Srpske. Također je navedena potreba da Narodna skupština Republike Srpske zatraži od Visokog sudskog i tužilačkog vijeća da pokrene disciplinski postupak protiv postupajućih tužilaca da bi se utvrdili propusti. Međutim, 3. jula 2018. godine, Narodna skupština Republike Srpske odbila je izvještaj većinom glasova.³⁸

Kršnja prava na slobodu izražavanja, mirno okupljanje i slobodu i sigurnost pripadnika "Pravde za Davida"

Protesti pristalica grupe "Pravde za Davida" odvijali su se svaki dan od 26. marta 2018. godine, a ponekad su okupljali i hiljade ljude, uvijek bez incidenata i bez bilo kakve ozbiljnije reakcije policijskih snaga. Međutim, 25. decembra 2018. uhapšen je otac Davida Dragičevića zbog navodnog neodazivanja na poziv na saslušanje u banjalučku policijsku upravu.³⁹ Nakon toga je uhapšena Davidova majka na Trgu Krajine.⁴⁰

Nakon ovih hapšenja, policija je rasporedila teško naoružane specijalne policijske jedinice na Trg Krajine koje su formirale kordon oko ljudi okupljenih zbog podrške uhapšenim roditeljima. Okupljanje je bilo mirno i na njemu je bilo žena, djece i starijih osoba. Pripadnici grupe "Pravda za Davida" proizvoljno su hapšeni.⁴¹ Jedna djevojka je kasnije javno podijelila informaciju da nije bila odmah informirana o osnovama za hapšenje, a kasnije joj je rečeno da je razlog to što je uputila prijetnju ministru unutrašnjih poslova i poticala na krivično djelo tokom ranijih protesta ispred Narodne skupštine Republike Srpske. Optužba za poticanje odnosila se na uzvikivanje "ko je ubio Davida?"⁴² tokom protesta.

Novi protesti, čije je održavanje policija odobrila u periodu od 6 do 8 sati poslijepodne, održani su 30. decembra. Nakon odobrenog protesta, zvanični skup se razišao. Međutim, stotinjak osoba se vratilo na Trg Krajine nakon deset sati uvečer gdje su ih dočekale teško naoružane policijske snage koje su ljude počele odgurivati i ganjati. Brojne osobe su uhapšene. Te noći je otac Davida Dragičevića nestao, a kasnije se javio i rekao da se krije zbog straha po život.⁴³

Nakon dešavanja 25. i 30. decembra 2018. godine, ljudi su nastavili sa protestima. Policija je nametnula potpunu zabranu okupljanja grupe "Pravda za Davida" zbog navodnog ometanja saobraćaja i prosvjedovanja mimo mjesta određenih za javna okupljanja.⁴⁴ Nastavili su sa proizvoljnim hapšenjima i legitimiziranjem ljudi, posebno onih koji su poznate pristalice grupe "Pravda za Davida", namećući nerazmjerna ograničenja prava na mirno okupljanje te militarizirajući centralne dijelove Banja Luke postavljanjem specijalnih policijskih jedinica da patroliraju ulicama.

Nepoznat je tačan broj osoba koje su proizvoljno uhapšene u noćima 25. i 30. decembra.⁴⁵ Poznato je da su podignute krivične optužbe protiv četiri osobe; jedna je već osuđena na 20 dana zatvora i novčanu kaznu, a trenutni i bivši poslanik Narodne skupštine navodno su rekli da ih se progoni zbog javne podrške koju iskazuju za "Pravdu za Davida".⁴⁶ Prema pisanjima medija, podneseno je 27 prekršajnih prijava protiv oca Davida Dragičevića, a još 19 osoba se suočava sa novčanim i zatvorskim kaznama.⁴⁷ Policija je podnijela i krivične prijave protiv tri osobe,⁴⁸ za navodno planiranje i pozivanje na "nasilno rušenje ustavnog poretka."⁴⁹

Čak i prije policijskog obračuna sa mirnim prosvjednicima, broj najaktivnijih pristalica grupe "Pravda za Davida" javno je tvrdio da su podvrgnuti pritiscima i nezakonitom nadzoru policije i pripadnika vladajuće

stranke⁵⁰. Također su tvrdili da ih prate, da im se telefoni prisluškuju te da su etiketirani kao “strani plaćenici kojima je namjera srušiti Republiku Srpsku”.

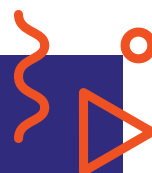
Jedna od najaktivnijih pristalica grupe “Pravda za Davida”, gđa Daniela Ratešević, bila je primorana kćerku poslati u inostranstvo, nakon što je doživjela napad i prijetnje⁵¹, a na kraju je i napustila posao zbog pritisaka.⁵² Kako je ostala bez prihoda i postala “nezapošljiva” zbog svog aktivizma, gđa Ratešević je i sama bila prisiljena napustiti državu u decembru 2018. godine.⁵³

Činjenicom da su otac Davida Dragičevića i drugi mirni prosvjednici kriminalizirani jer su tražili “pravdu za Davida” krši se pravo na mirno okupljanje i slobodu izražavanja.⁵⁴ Protesti su bili u potpunosti mirni i prisustvovali su im obični građani, uključujući i porodice i starije osobe. Policijsko obračunavanje sa mirnim prosvjednicima i prekomjerna upotreba sile služili su kao mehanizam odvraćanja od budućih protesta i stvaranja utiska da prosvjednici predstavljaju sigurnosnu prijetnju. Ovim se narativ preusmjerio sa zahtjeva za pravdu na kriminalizaciju trenutnih i budućih protesta. A to je, zauzvrat, usadilo strah i nametnulo pritisak na civilno društvo i braniteljice i branitelje ljudskih prava.

Preporuke

Bosna i Hercegovina treba:

- a. Odmah i bez odlaganja pokrenuti sveobuhvatnu, efikasnu, nepristranu i nezavisnu istragu o odgovornosti za ubistvo Davida Dragičevića i osigurati da u njoj neće biti nikakvih neprimjerenih uticaja.
- b. Pokrenuti nezavisne istrage s ciljem da se utvrde nezakonite radnje svih institucija i osoba koje su bile uključene u prvobitnu istragu o smrti Davida Dragičevića te osigurati da se svi za koje se utvrdi da su djelovali nezakonito pozovu na odgovornost.
- c. Uspostaviti nezavisnu komisiju sa ovlastima da donese obavezujuće preporuke za vladina tijela da istraže sve navode o brutalnom postupanju, prekomjernoj upotrebi sile i zloupotrebi ovlaštenja sigurnosnih snaga protiv aktivistica i aktivista i drugih pripadnika javnosti u vezi sa protestima održanim 25. i 30. decembra 2018. godine u Banja Luci. Pobriniti se da se svi odgovorni za dešavanja pozovu na odgovornost. Komisija treba da predloži izmjene u praksi, procedurama, edukaciji te druge neophodne mjere na koje ukaže istraga, sa ciljem vraćanja povjerenja javnosti u agencije za provođenje zakona i vladine institucije.
- d. Poduzeti, bez odlaganja, sve neophodne mjere da se, širom zemlje, zaštiti i promovira prostor civilnog društva te da se osigura sigurno i pogodno okruženje za braniteljice i branitelje i aktivistice i aktiviste ljudskih prava zaustavljanjem, između ostalog, proizvoljnih hapšenja i pritvaranja i svake vrste zastrašivanja koje im je upućeno.
- e. Otkloniti prepreke i ograničenja za slobodu okupljanja i slobodu izražavanja te osigurati da je domaće pravo koje se odnosi na slobodu okupljanja u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava za slobodu okupljanja i slobodu izražavanja, a posebno Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima.

B. Žene Kruščice

Osnovne informacije

Kruščica je malo mjesto koje se nalazi pored istoimene rijeke. Postalo je poznato 2017. godine po borbi zajednice koju su predvodile žene da spase rijeku od uništenja izgradnjom mini hidroelektrana. Izgradnja bi istinski dovela u opasnost pristup vodi zajednice, čime bi se prekršilo pravo na vodu,⁵⁵ adekvatne životne standarde i zdravlje.

Trenutno se planira izgradnja oko 300 novih hidroelektrana na skoro svim od 244 rijeke u državi, zbog čega bi došlo do uništavanja vodenih tokova jer se dozvole izdaju bez rigoroznih i transparentnih društvenih i okolišnih procjena uticaja.⁵⁶ Većina ovih rijeka je netaknuta ili gotovo netaknuta i predstavljaju biološka žarišta i dom za brojne ugrožene vrste.⁵⁷ Stanovništvo na koje ovi planovi utiču sistematski je isključivano iz procesa donošenja odluka.⁵⁸

Usprkos činjenici da se rijeka Kruščica nalazi odmah pored sela Kruščica, selo nije povezano sa vodovodnim sistemom. Pored toga, gotovo 80% kapaciteta rijeke preusmjerava se za vodosnabdijevanje okolnih mjesta.⁵⁹ Mještani sela koriste bunare i druge tradicionalne sisteme prikupljanja vode jer je rijeka Kruščica jedini pristup čistoj i pitkoj vodi. Rijeka je već na svom biološkom minimumu jer je 80% kapaciteta preusmjereno u sisteme vodosnabdijevanja izvan sela. Planovi privatnih investitora da izgrade dvije hidro brane na rijeci doveli bi do njenog dodatnog osiromašenja.⁶⁰

Osiromašenje rijeke bi ugrozilo pristup mještana Kruščice dovoljnim količinama sigurne i pitke vode. Time bi se također pogoršali postojeći nivoi siromaštva u zajednici jer je lokalna zajednica koristila eko turistički potencijal okruženja rijeke Kruščica kao dio razvojnih planova zajednice.⁶¹ Osiromašenje rijeke bi također imalo posebne orodnjene posljedice jer u domaćinstvima sa nedostatkom vode žene i djevojčice obično nose teret vodoopskrbe.⁶²

Planovi i dozvole za izgradnju dvije hidroelektrane "odobreni" su 2012. i 2016. ali bez informiranja lokalnog stanovništva i djelotvornih konsultacija sa onima na koje ovaj projekat utiče.⁶³ Nedostatak informacija i djelotvornih konsultacija sa lokalnim stanovništvom⁶⁴ predstavlja kršenje, između ostalog, njihovog prava da učestvuju u javnim poslovima koja se odnose na vodu.⁶⁵ U posljednjem pregledu rađenom za BiH (2014), Komitet za prava djeteta ("CRC") izrazio je zabrinutost jer se međunarodna ljudska prava, okolišni i drugi standardi na odgovarajući način ne prate, ne štite i ne ispunjavaju da bi se osiguralo da osobe i zajednice nisu negativno pogođene djelovanjem privatnog sektora. CRC je također naveo da se pitanja koja se odnose na okolišni i zdravstveni uticaj poslovnih aktivnosti ne tretiraju na transparentan način kojim bi se omogućio javni nadzor i učešće⁶⁶. Pored toga, nema javno dostupnih informacija o tome da li BiH namjerava izraditi nacionalni plan o poslovanju i ljudskim pravima da bi se osiguralo da su domaći zakoni kojima se regulira privatni sektor i investicije usklađeni sa Vodećim principima UN-a o poslovanju i ljudskim pravima i drugim relevantnim standardima ljudskih prava.⁶⁷

Kršenja prava na slobodu izražavanja, mirno okupljanje i slobodu i sigurnost

U 18 mjeseci tokom kojih su žene Kruščice pokušavale zaustaviti početak izgradnje hidroelektrane, suočavale su sa ozbiljnim policijskim zastrašivanjem. Dana 24. augusta 2017. oko 100 lokalnih policijskih službenika i 150 pripadnika specijalnih policijskih snaga otišli su u selo sa naredbom da se prisilno ukloni oko 50 žena sa mjesta gdje su mirno sjedile u protestu te da se očisti put ka rijeci da prođu građevinske mašine.⁶⁸

Tokom policijske intervencije, mnoge žene su doživjele nasilje (npr. vukli su ih na cestu, trgali odjeću, vrijeđali i nagurali, itd.⁶⁹). Uhapšene žene su odvedene u policijsku stanicu. One koje su bile povrijeđene i naknadno medicinski pregledane nisu dobile medicinske nalaze. Tako su bile spriječene da ih koriste kao dokaze povreda i potencijalno podnesu prigovore protiv policije zbog povreda.

Žene koje su odvedene u policijsku stanicu žalile su se na nečovječne uslove pritvora i nedostatak informacija o njihovim pravima i osnovama za hapšenje. Tokom pojedinačnih policijskih ispitivanja, žene su se osjećale zastrašeno a upozoravali su ih da će ako ikada ponovo odu do mosta biti uhapšene i da će dobiti visoke novčane kazne. Zastrašivanje i prijetnje visokim novčanim kaznama bile su smišljene tehnike policije koja je svjesna marginaliziranog socioekonomskog statusa zajednice (ruralna sa visokim stepenom nezaposlenosti) i činjenice da žene ne mogu platiti novčane kazne.⁷⁰ Za većinu ovih žena, kazna od 100 eura predstavlja gotovo polovinu mjesečnog budžeta domaćinstva jer im mjesečni budžet domaćinstva rijetko prelazi 250 eura.

Protiv dvadeset i dvije žene kasnije su podnesene prijave zbog pasivnog otpora i opstrukcije.⁷¹ Sud je, pak, utvrdio da nema dovoljno dokaza da se utvrdi pojedinačna odgovornost i odbio potvrditi optužnicu.⁷² Pristup žena pravdi i pravosudnom sistemu je ograničen, uglavnom zbog toga što nemaju dovoljno novca da plate visoke troškove zakonskog zastupanja potrebnog da se ukinu sporne građevinske dozvole. Mnoge žene su nezaposlene ili zarađuju minimalne plate koje su često ispod prosječne plate u državi. Sredstva za zakonsko zastupanje morala su se prikupiti putem NVO kampanje koja je omogućila dva postupka kojima su se ukinule građevinske dozvole i trajno zaustavili planovi izgradnje.⁷³ Ombudsman za ljudska prava BiH je također pokrenuo istragu po službenoj dužnosti o nasilnom policijskom postupanju.⁷⁴

Preporuke

Bosna i Hercegovina treba:

- a. Usvojiti djelotvorne mjere da se ostvari, bez diskriminacije, pravo na vodu te da se osigura okolišna održivost i demokratično i transparentno upravljanje prirodnim resursima, koje je potrebno tretirati kao društveno i kulturno dobro, a ne primarno kao robu.
- b. Ispitati i, gdje je neophodno, revidirati dodjelu dozvola za izgradnju hidroelektrana da bi se osigurala usklađenost sa međunarodnim pravom ljudskih prava, uključujući i Međunarodnim paktom ekonomskim i socijalnim pravima i Općim komentarom br. 15 CESCR-a o pravu na vodu, posebno u odnosu na obavezu države da poštuje, štiti i ispunjava pravo na vodu.
- c. Poduzeti mjere da se osigura da privatna preduzeća, uključujući ona koja imaju ugovore sa državom, djeluju u skladu sa odgovarajućim regulatornim okvirima za zaštitu okolišne održivosti i u skladu sa standardima ljudskim prava, što uključuje davanje prioriteta u raspodjeli vode pravu na vodu za ličnu i kućnu upotrebu.

- d. Uvesti mjere za sprječavanje zloupotreba bh. regulatornog okvira koji se odnosi na zaštitu okoliša i ulaganja u prirodne resurse, između ostalog, i kroz nezavisni monitoring, informirano i djelotvorno učešće pogođenih zajednica, te nametanje kazni za nepoštivanje propisa.
- e. Uzeti u obzir, pri provođenju procjena uticaja na ljudska prava i okoliš, učinke investicija na rodno zasnovanu diskriminaciju, zdravlje žena, rodno zasnovano i seksualno nasilje, rodnu podjelu rada u porodici i zajednici i pristup žena socijalnim i ekonomskim resursima kao i njihovu kontrolu nad njima.
- f. Zagarantirati pristupačnu i dostupnu pravnu pomoć zajednicama, posebice u odnosu na potrebe žena i marginaliziranih grupa, za podnošenje prijava o kršenjima ljudskim prava u poslovnim aktivnostima, uključujući sektore rudarstva i hidroenergije, te temeljito istraživanje svih takvih navoda, kao i povlačenje dozvola gdje je to potrebno.

Zabilješke

- 31 Uključujući i kroz usvajanje sveobuhvatnog nacionalnog plana za ljudska prava; jačanje vladavine prava i institucija da bi se promovirala društvena kohezija; unapređenje programa za obučavanje u oblasti ljudskih prava, posebice za sudije i agencije za provođenje zakona te kažnjavanje u svim slučajevima u kojim policijski službenici postupaju zlostavlački. Preporuke 107.16, 107.20, 107.23 i 107.57.
- 32 Preporuke 107.111-112, 107.114-116, 107.118.
- 33 Za više informacija o konferenciji za medije, pogledaj video snimak dostupan na <http://www.etrafika.net/drustvo/59766/gradani-ne-vjeruju-navedenom-vremenu-smrti-davida-dragicevica/>; za više informacija generalno o slučaju, brojni članci su objavljeni u međunarodnoj štampi, na primjer: <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/07/09/raped-killed-alleged-police-murder-sparks-fury-protests-bosnia/>, <https://www.voanews.com/a/one-mans-campaign-for-justice-shakes-bosnian-serb-old-guard/4571415.html>, ili <https://www.reuters.com/article/us-bosnia-protests/bosnia-families-bridge-ethnic-divide-demand-justice-for-dead-sons-idUSKCN1IG39H>
- 34 Roditelji Davida Dragičevića tvrdili su da pitanje postupanja policije i tužilaštva u ovom predmetu nije pitanje neprofesionalizma već pitanje direktne uključenosti policijskih službenika i visoko rangiranih zvaničnika u prikrivanju otmice i ubistva njihovog sina (Vidi članak na: <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/07/09/raped-killed-alleged-police-murder-sparks-fury-protests-bosnia/>).
- 35 Proteklo je više od 300 dana bez pokretanja istrage o ubistvu; usprkos brojnim dokazima da je David ubijen, policija i tužitelj su djelovali isključivo po prvobitnom navodu da se utopio te stoga nisu istraživali ni ispitivali bilo kakve dokaze ili svjedoke koji upućivali u pravcu ubistva. *Intervju sa advokatom, 12. februar 2019.*
- 36 Centralni trg u Banja Luci.
- 37 Vidi članak od 11. maja 2018., dostupan na <https://www.nezavisne.com/novosti/bih/Formiran-Anketni-odbor-u-vezi-sa-slucajem-stradanja-Davida-Dragicevica/477840>
- 38 Vidi članak od 3. jula 2018., dostupan na <http://ba.n1info.com/English/NEWS/a270246/Inquiry-Board-s-conclusion-on-David-Dragicevic-case-rejected.html>
- 39 G. Dragičević je pušten sljedeći dan.
- 40 Majka, Suzana Radanović, uhapšena je zbog navodnog odbijanja da sarađuje s policijom. Kasnije je puštena bez podizanja optužbi. Vidi članak od 25. decembra 2018., dostupan na <https://www.slobodnadalmacija.hr/novosti/bih/clanak/id/581508/39priveli-su-me-i-satima-mi-pretrazivali-kucu-u-pomoc-sam-zvala-i-hrvatski-konzulat39-procitajte-mucno-svjedocenje-majke-ubijenog-davida-o-dogaanjima-u-banja-luci>; vidi također članak i video od 26. decembra 2018., dostupni na <https://www.telegraf.rs/english/3018876-davor-was-arrested-in-a-car-and-suzana-in-the-street-while-she-was-clutching-a-picture-of-her-dead-son-two-scenes-that-set-fire-to-banja-luka-video>
- 41 Među uhapšenim je poslanik Narodne skupštine, g. Draško Stanivuković (vidi članak Aljazeera Balkans od 25. decembra 2018., dostupan na <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/ponovo-uhapsen-zastupnik-pdp-drasko-stanivukovic>), kao i bivši poslanik NS RS, g. Adam Šukalo, koji je proveo 12 sati u policijskoj upravi Banja Luke, uključujući i vrijeme provedeno u samici (vidi članak sa Klix.ba od 26. decembra 2018., dostupan na <https://www.klix.ba/vijesti/bih/sukalo-policija-me-maltretirala-bio-sam-u-samnici-ne-znam-zbog-cega-sam-priveden/181226001>). Također, novinar g. Vladimir Šušak (vidi članak <https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/fotografisao-dragicevica-u-kolima-hitne-pomoci-bh-novinari-uputili-protest-policiji-rs-a-zbog-privodenja-vladimira-suska-420169>), i aktivista, g. Ivan Begić, uhapšeni su zbog fotografiranja, a g. Begić (vidi video dostupan na <https://www.direkt-portal.com/novinar-ivan-begic-policija-me-tukla-koljenima-i-laktovima-video/>) je javno tvrdio da ga je policija fizički zlostavljala. Dva dana nakon toga, uhapšeno je još petero ljudi pod sumnjom da su izvršili nasilje nad policijskim službenicima. Svi su naknadno pušteni da se brane sa slobode. Jedna osoba je rekla da on još uvijek čeka na podizanje optužnice. Dvije osobe tvrde da ih je policija maltretirala. (vidi članak na Srpskainfo.com od 27. decembra 2018., dostupan na <https://srpskainfo.com/hapsenja-zbog-nemira-u-banjaluci-pet-osoba-privoreno-zbog-napada-na-policiju/>).
- 42 Vidi članak od 4. februara 2019., dostupan na http://zurnal.info/novost/21862/sudenja-su-farsa-a-sve-presude-unaprijed-donesene?fbclid=IwAR1zbg_YF02jWLa3fCt4mh5dvfIF9ng6ICG5NPjPBS0abFH0e-G2jlu8Yw

- 43 Vidi članak od 30. decembra 2018., dostupan na <http://mondo.ba/a847555/Info/BiH/Policija-ocistila-trg-nekoliko-osoba-uhapseno.html>
- 44 Vidi članak od 31. decembra 2018., dostupan na <http://ba.n1info.com/Vijesti/a306829/MUP-RS-zabraninove-proteste-grupe-Pravda-za-Davida.html>; i izvještaj autorice Ene Bavčić, Monitoring the Right to Free Assembly. ECNL, januar 2019., dostupan na http://ecnl.org/wp-content/uploads/2019/02/BosniaHerzegovina_Monitoring-assembly-report-2018.pdf
- 45 Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH potvrdila je da imaju šest otvorenih predmeta koji se odnose na DD, uključujući i po osnovu policijskih radnji poduzetih na navedene datume (vidi članak od 11. januara 2019., dostupan na <https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/ombudsmeni-otvorili-sest-predmeta-u-slucaju-dragicevic-policija-i-tuzilastvo-moraju-da-kazu-sta-se-desilo-424342>). Također, organizacija Transparency International podnijela je krivične prijave protiv više policijskih službenika zbog prekomjerne upotrebe sile i postojanja osnova sumnje da su pri tome izvršili krivična djela. Vidi članke od 28. decembra 2018. i 1. marta 2019. dostupan na <http://www.etrafika.net/drustvo/64519/prekomjerna-upotreba-sile-podnesene-krivicne-prijave-protiv-policijskih-sluzbenika/> i <http://www.etrafika.net/drustvo/65235/ti-bih-tuzio-mup-rs-zbog-skrivanja-informacija-o-upotrebi-sile-u-banjaluci/?fbclid=IwAR39jjcyIDGvliWu09kiQdkhewVeerbbWCKOj0pkiF2Sq77CuTJS4DoWa3k>
- 46 Vidi članak od 19. februara 2019., dostupan na https://impulsportal.net/index.php/vijesti/17693-pocela-odmazda-lukacse-sveti-i-bivsim-narodnim-poslanicama?fbclid=IwAR2-EQ30xYn7hx_P6Uzr78YCE8oEV1MdqXGVBBtg2F2G7BitJuCepby0NKQ
- 47 Vidi članak od 19. februara 2019., dostupan na <https://www.radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/pravda-za-davida-protiv-davor-dragicevica-podneseno-27-krivicnih-prijava/327605>
- 48 Jedan od njih je bio i g. Dragičević.
- 49 Vidi članak od 15. januara 2019., dostupan na <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/davora-dragicevica-terete-za-pokusaj-nasilnog-rusenja-ustavnog-poretka-20190115>. U intervjuu sa predstavnicom jedne od organizacija koje podnose ovaj izvještaj, advokat g. Dragičevića je rekao da nema pravnih osnova da se g. Dragičevića tereti za tako teška krivična djela te da te optužbe neće nikada proći na sudu. Međutim, g. Dragičević je u više navrata medijima rekao da se on boji šta bi mu se moglo dogoditi u periodu dok čeka suđenje.
- 50 Bavčić, E., fusnota 44.
- 51 *Pismena izjava koju je organizacijama dostavila gđa Daniela Daca Ratešević.* Gđa Ratešević tvrdi da je 7. jula 2018. godine jedan visoko rangirani zvaničnik vladajućeg Saveza nezavisnih socijaldemokrata ("SNSD") napao njenu kćerku i prijetio joj, što je ona prijavila policiji ali smatra da policija nije ništa poduzela po tom pitanju.
- 52 *Pismena izjava koju je organizacijama dostavila gđa Daniela Daca Ratešević.* Između ostalog, napisala je da je njen poslodavac, u periodu od marta do oktobra 2018. godine, u više navrata bio podvrgnut inspekcijama za koje ona smatra da su imale cilj uticati na poslodavca da na nju izvrši pritisak što se i dogodilo jer je počela dobivati zadatke koje je morala obavljati nakon radnog vremena da bi bila spriječena da prisustvuje protestima. Zbog ovog pritiska, gđa Ratešević je dala otkaz 5. oktobra 2018.
- 53 Gđa Ratešević i g. Dragičević nisu jedine osobe koje su postale žrtve progona zbog kritike koju su upućivali protiv vlade i vladinih institucija. U februaru 2019. godine, poznati publicista i kulturolog iz Banja Luke, Srđan Šušnica, izjavio je da je prisiljen napustiti državu zbog prijetnji smrću njemu i njegovoj porodici (<https://balkaninsight.com/2019/02/27/dodiks-lethal-regime-in-bosnia-must-be-confronted/>). G. Šušnica je proganjen zbog kritičkih stavova prema vladajućoj eliti u RS-u zbog čega je i suspendiran s posla u Glavnoj službi za reviziju javnog sektora RS (vidi video <https://www.youtube.com/watch?v=j5glGuNC2SU#action=share>).
- 54 Vidi također nedavnu izjavu organizacije Civil Rights Defenders, dostupna na <https://crd.org/2019/02/27/human-rights-defenders-faces-attacks-in-banja-luka/?fbclid=IwAR3jlnKMJq397b8LXE6w51CCiAD37QEYIUfP02U-vTgwGKGFo-C7fb2ow>
- 55 Prema Komitetu za ekonomska, socijalna i kulturna prava, opći komentar br. 15: pravo na vodu (članovi 11 i 12 Pakta), "Ljudsko pravo na vodu daje pravo svakome na dovoljnu, sigurnu, prihvatljivu, fizički dostupnu i pristupačnu vodu za ličnu i kućnu upotrebu". E/C.12/2002.11, stav 2.

56 Mapa planiranih HE dostupna je na https://e360.yale.edu/assets/site/_1500x1500_fit_center-center_80/HPP_BALKAN_2017_map_web.jpg. Vidi također članak o protestima civilnog društva, dostupan na <https://www.dw.com/bs/borba-za-rijeku-bih-i-dalje-traje/a-47686712?fbclid=IwAR1tQR-rClb8JQ-A1PUgoV7EchA6R2drCISu4IcryAc7NTGraVmeaFYN2ZY>

57 Detaljna procjena 22.000 milja balkanskih rijeka, koju je naložio WWF i druge grupe za očuvanje, klasificirala je 30% rijeka u regiji kao netaknute ili gotovo netaknuta, dodatnih 50% kao rijeka u dobrom stanju. To je u značajnoj suprotnosti sa situacijom u zapadnoj Evropi, gdje je većina rijeka pregrađena branama i izložena intenzivnim razvojnim zahvatima. Naučnici i konzervatori prirode navode da će nastavak predloženog obima izgradnje brana na Balkanu dovesti do toga da će hiljade milja vodotoka, u kojem žive brojne endemske i ugrožene vrste, biti nepovratno degradirano i zagađeno. Za više informacija, vidi akademski članak od 8. maja 2018., dostupan na <https://e360.yale.edu/features/a-balkan-dam-boom-imperils-europes-wildest-rivers>

58 Vidi, na primjer, članke od 20. oktobra 2018. i 21. marta 2018. dostupne na <https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/video-protesti-mjestana-zbog-gradnje-mini-centrala-u-vlasnistvu-mirze-teletovica-402656> i <http://novasloboda.ba/protest-zbog-izgradnji-mini-hidroelektrana-na-buni-i-neretvi/>

59 Godine 1967. postignut je konačan dogovor i donesene odgovarajuće odluke od strane skupštine opštine Vitez i skupštine opštine Zenica, a već 1968. godine je počela izgradnja vodovoda Kruščica. Do kraja 1969. godine izgrađene su kaptaže na izvorištu i cjevovod Kruščica-Zenica u dužini od 22 kilometra, te je iste godine i pušten u funkciju. Maksimalni kapacitet izvorišta je 520l/sec koja se po sporazumu općina dijeli u odnosu 23% za Vitez i 77% za Zenicu. Više na <http://www.vikze.ba/o-nama/historijat/>

60 Zakon o vodama FBiH propisuje da "Korištenje vode za snabdijevanje stanovništva vodom za piće, sanitarne potrebe i potrebe protivpožarne zaštite ima prednost u odnosu na korištenje vode za ostale namjene". Vidi tekst zakona na <http://www.voda.ba/zakoni/47bos.pdf>

61 Područje Kruščice je bilo zaštićeni park prirode još od austrougarskih vremena. Kruščica je izletišta sa dugom tradicijom i zajednica ulaže napore da razvije turistički potencijal ovog područja. Plan im je da proizvode i prodaju lokalne, organske proizvode te unaprijede turističku ponudu da bi zadržali mlade nudeći im nove poslovne mogućnosti. Smatraju da bi izgradnja 2 mini HE i posljedično iscrpljivanje rijeke uništili razvojne prilike ove zajednice.

62 U kontekstu SDG i veze između pristupa vodi i rodne ravnopravnosti, UN Women ukazuju na činjenicu da su na globalnom nivou "u 80% domaćinstava sa nedostatkom vode žene i djevojčice zadužene za opskrbu vodom". Dostupan na <http://www.unwomen.org/en/news/in-focus/women-and-the-sdgs/sdg-6-clean-water-sanitation>

63 Lokalne osobe u Kruščici smatraju da su svi problemi počeli na nivou tijela Mjesne zajednice koje je djelovalo protivno interesima zajednice. Kao argument za ovakvo mišljenje, navode da Mjesna zajednica, unatoč obavezi da to uradi, nije nikada informirala širu javnost o javnoj raspravi koja je bila obavezna. U odgovoru na ovo kršenje obaveze, lokalna zajednica, predvođena ženama, usprotivila se članovima Mjesne zajednice te pokrenula izglasavanje nepovjerenja i u konačnici biranje novih članova. Vidi također <https://ba.boell.org/bs/2018/03/08/kruscica-borba-za-sve-nas>

64 Javna rasprava je održana samo deklarativno jer je samo nekoliko lokalnih osoba koje podržavaju projekat moglo iznijeti svoje mišljenje.

65 Prema Općem komentaru br. 15 CESCR-a, država mora osigurati učešće ljudi u procesima odlučivanja koji će uticati na njihovo pravo na vodu (E/C.12/2002.11, para.48). Nadalje, posebnu pažnju treba posvetiti onih osobama i grupama koje se tradicionalno suočavaju sa problemima u ostvarivanju svojih prava, kao što su žene i ruralno stanovništvo (E/C.12/2002.11, stav 16 (a) i 16 (c)); vidi također izvještaj Specijalne izvišteljice za ljudsko pravo na sigurnu vodu i sanitaciju, Catarina de Albuquerque, Česta kršenja ljudskog prava na vodu i sanitaciju, A/HRC/27/55, stavovi 25, 32, 68, dostupan na <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G14/069/10/PDF/G1406910.pdf?OpenElement>; i izvještaj Specijalne izvišteljice za ljudsko pravo na sigurnu vodu i sanitaciju, A/69/213, stav 78, dostupan na <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/490/08/PDF/N1449008.pdf?OpenElement>

66 CRC/C/BIH/CO/2-4, stavovi. 27-28, dostupan na https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=_CRC%2fCO%2f2-4&Lang=en

67 <https://www.ohchr.org/en/issues/business/pages/nationalactionplans.aspx>

68 Vidi također Bavčić, E., fusnota 44; i video snimak brutalnog policijskog napada dostupan na <https://www.facebook.com/recinemhe/videos/brutalno-postupanje-specijalne-policije-nad-%C5%BEenama/116211965708919/>

69 Vidi također Bavčić, E., fusnota 44.

70 Tokom 18 mjeseci protesta, policija je nametnula oko 30 novčanih kazni, svaka od oko 100 eura, što ukupno iznosi oko 3000 eura. Pored toga, troškovi pravne borbe (dva zasebna predmeta) do sada iznose oko 6000 eura; vidi također Bavčić, E., fusnota 44.

71 Vidi članak od 25. septembra 2017., dostupan na <https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/komisija-za-sigurnost-ce-zatraziti-detaljne-informacije-o-dogadaju-na-kruscici>

72 Vidi članak od 14. decembra 2017., dostupan na <http://www.istinито.com/bih/drustvo/10626-zene-kruscice-oslobodene-optuzbi-nastavljaju-cuvati-rijeku/>

73 Vidi članak od 14. decembra 2018., dostupan na <https://avaz.ba/vijesti/bih/439997/sud-presudio-u-korist-gradana-ukinute-sve-dozvole-za-gradnju-hidroelektrane-na-kruscici>

74 <https://www.ombudsmen.gov.ba/Novost.aspx?newsid=779&lang=EN>

IV. PRAVA MIGRANATA I AZILANATA

Od kraja 2017. godine, u BiH stalno raste broj pristiglih azilanata i migranata.⁷⁵ Zbog konfuzne i komplicirane birokratije u zemlji, nejasnih institucionalnih nadležnosti, nemogućnosti države i međunarodnih organizacija⁷⁶ koje trebaju reagirati na krizu da osiguraju odgovarajuće kampove za smještaj migranata i azilanata, mnogi od njih su prisiljeni spavati na ulicama, u improviziranim kampovima, skvotovima i privatnom smještaju.⁷⁷

Kako vlasti nisu uspjele omogućiti pristupačne procedure za traženje azila,⁷⁸ mnogi azilanti dobiju samo potvrdu da su izrazili namjeru tražiti azil. Te potvrde dobiju kada se prvi put prijave u državi i važe 14 dana⁷⁹ zbog čega su mnogim osobama istekle te ne mogu pokrenuti postupak traženja azila niti imaju pristup ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Prema nekim navodima, dešavalo se da su vlasti jednostavno odbijale obnoviti dokumente čime su mnoge osobe, uključujući i brojne žene, izložili opasnosti.⁸⁰

Većina azilanata i migranata žive u nehumanim i degradirajućim uslovima u BiH. Prema nedavno objavljenom izvještaju, većina ljudi živi u uslovima koji su ispod nivoa ljudskog i dostojanstvenog života. Žive u fabričkim halama, često bez pristupa dovoljnim količinama hrane. Ranjive kategorije poput djece, trudnica ili osoba sa hroničnim oboljenjima ne dobivaju specijalističku njegu itd.⁸¹

Zbog nedostatka odgovarajućih i dostojanstvenih uslova, migranti su prisiljeni napustiti zemlju čim prije. Jedina mogućnost da migranti napuste zemlju je da plate krijumčare koji ih izlažu opasnostima.⁸² Pored toga, zbog nezakonitog prelaska granica riskiraju da budu izloženi nasilju i da ih hrvatska policija nelegalno vrati preko granice.⁸³

Žene koje putuju same i one koje su s djecom, djeca bez pratnje i razdvojena djeca, suočavaju se sa većim rizikom da će postati žrtve trgovine ili iskorištavanja.⁸⁴ Nakon značajnog broja slučajeva trgovine ljudima po završetku rata, BiH je na kraju uspostavila protokole, strategije i politike za borbu protiv trgovine ljudskim bićima. Međutim, nejasno je na koji način se ove mjere primjenjuju na trenutnu neizvjesnu situaciju i posebne izazove s kojima se azilanti i migranti suočavaju.

U otvorenom pismu Ministarstvu sigurnosti BiH, Povjerenica za ljudska prava Vijeća Evrope izrazila je zabrinutost zbog niskog stepena angažmana države u pružanju trajnih i humanih rješenja za azilante i druge migrante te je pozvala državu da to uradi u skladu sa ljudskim pravima.⁸⁵ Finansiranje EU koje je državi dato kao pomoć u odgovaranju na situaciju sa sve većim brojem azilanata i migranata, kanalisano je kroz međunarodne organizacije, prvenstveno Međunarodnu organizaciju za migracije (u saradnji sa UNHCR-om i UNICEF-om) umjesto kroz državu.⁸⁶ Posljedično, međunarodne organizacije su preuzele na sebe uspostavu i rukovođenje smještajnim jedinicama. Ovo je rezultiralo situacijom u kojoj je odgovornost za pružanje pristupa zagwarantiranim ljudskim pravima azilantima i migrantima *de facto* prebačena sa države na međunarodne organizacije, a sve na štetu azilanata i migranata. Kako nemaju mehanizma, aktivisti i aktivistice nisu bili u mogućnosti pozivati IOM i druge međunarodne organizacije na odgovornost zbog lošeg vođenja kampova. *De jure*, država je i dalje odgovorna i trebala bi osiguravati da međunarodne organizacije ne krše međunarodno pravo ljudskih prava i međunarodno izbjegličko pravo te na tome međunarodna zajednica mora insistirati.

U martu 2019. CEDAW komitet je zatražio informacije o "uvedenim mjerama za zaštitu migrantica i azilantkinja, posebno žena koje putuju same i žena sa djecom, od trgovine i iskorištavanja, uključujući

i kroz jačanje kapaciteta centara za socijalni rad, policije i zdravstvenih ustanova, te za izradu rodno osjetljivih procedura za obradu zahtjeva za azil".⁸⁷

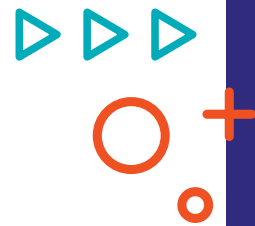
Preporuke

Bosna i Hercegovina treba:

- a. Potvrditi svoje obaveze da štiti i pomaže izbjeglice, azilante i migrante, uključujući i kroz djelotvornu kontrolu nad procesom upravljanja kampovima.
- b. Osigurati humane, dostojanstvene i zakonite uslove pritvora i smještaja azilanata i migranata, te se pobrinuti da rodno osjetljive mjere i uslovi prijema odgovaraju specifičnim potrebama žena i djevojčica, kao i da postoje odgovarajuće procedure i mehanizmi nadzora da ih se zaštiti od rizika trgovine ljudima, zlostavljanja i drugih kršenja kojima mogu biti izloženi zbog neizvjesne situacije u kojoj su se našli.
- c. Poduzeti sistematske i kontinuirane napore da se senzibiliziraju javna tijela i izgrade njihovi kapaciteti, uključujući pravosuđe, policiju, granična tijela, zdravstveni i obrazovni kadar, državni službenici, općinski i vladini zvaničnici i drugi, da promoviraju i štite ljudska prava izbjeglica, azilanata i migranata te da prevazilaze diskriminatorne stavove i stereotipe.
- d. Poduzeti mjere da pomogne trajnoj društvenoj integraciji izbjeglica i azilanata u ekonomskom, socijalnom i kulturnom životu, osiguravajući da imaju pristup obrazovanju, zdravstvenim uslugama i stanovanju, bez diskriminacije.

Zabilješke

- 75 Vidi https://ec.europa.eu/echo/where/europe/bosnia-and-herzegovina_en
- 76 IOM, UNHCR i UNICEF, uz podršku sredstava EU.
- 77 <https://data2.unhcr.org/es/documents/download/63869>, str. 2 i 23.
- 78 Vidi novoobjavljeni izvještaj iz januara 2019. godine Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, dostupan na <https://www.ombudsmen.gov.ba/Novost.aspx?newsid=1154&lang=EN>
- 79 <https://data2.unhcr.org/es/documents/download/63869>, str 23.
- 80 Za više informacija, vidi nedavno objavljen izvještaj autorica Mlinarević, G. i Ahmetašević, N. People of the Move in Bosnia and Herzegovina in 2018: Stuck in the Corridors to the EU, Heinrich Böll Stiftung, 2019., dostupan na https://ba.boell.org/sites/default/files/people_on_the_move_in_bosnia_and_herzegovina_-_21-02-2019_-_web.pdf
- 81 Za više informacija, vidi Mlinarević, G. i Ahmetašević, N., 2019.
- 82 Vidi Euronews "Western Balkan route for migrants, refugees stuck at borders" od 30. novembra 2018.
- 83 Vidi članak organizacije Amnesty International iz marta 2019., dostupan na https://www.amnesty.org/en/latest/news/2019/03/croatia-eu-complicit-in-violence-and-abuse-by-police-against-refugees-and-migrants/?fbclid=IwAR0BjX58gTK6_bSz5_Exwn8K-7OMB7AHoz9moUteJlbV2y9I9NDldripOhE
- 84 Vidi UN-ov izvještaj "Refugee and Migrant Situation in BiH" 2018. str 25.
- 85 Dostupno na <https://rm.coe.int/commdh-2018-12-letter-to-the-authorities-regarding-the-migration-situa/1680870e4d>
- 86 Evropska komisija je putem Evropske civilne zaštite i evropskih operacija humanitarne pomoći (ECHO) u junu 2018. godine raspodijelila 1,5 miliona eura za migracijsku situaciju (vidi Ažurirane međuagencijske operativne podatke iz juna 2018. godine, dostupno na http://ba.one.un.org/content/dam/unct/bih/PDFs/UNCTBiHSitReps/Inter-agency_Refugee_Migrant_SituationReport_June.pdf). U julu, Evropska komisija i Razvojna banka Vijeća Evrope su najavile da će dati €1,5 miliona i €1 milion za humanitarnu pomoć izbjeglicama i migrantima u BiH (vidi Ažurirane međuagencijske operativne podatke iz jula 2018., dostupno na https://www.undp.org/content/dam/unct/bih/PDFs/UNCTBiHSitReps/Inter-agency_Refugee_Migrant_SituationReport_July_BCS.pdf). U oktobru 2018. Delegacija EU u BiH najavila je da je EU doznala više od 7,2 miliona eura u grantovima kroz posebnu mjeru Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA) te će ta sredstva implementirati Međunarodna organizacija za migracije (IOM) u partnerstvu sa organizacijama UNHCR i UNICEF (saopštenje dostupno na <http://europa.ba/?p=60118>). U novembru 2018. objavljeno je da je Evropska komisija raspodijelila dodatnih 500.000 eura za pomoć (saopštenje dostupno na <https://reliefweb.int/report/bosnia-and-herzegovina/eu-provides-500-000-refugees-and-migrants-bosnia-and-herzegovina>).
- 87 Lista pitanja za šesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, CEDAW/C/BIH/Q/6, 20. mart 2019. stav 17.

Ovaj podnesak za UN-ov Univerzalni periodični pregled Bosne i Hercegovine (BiH) analizira uticaje ekonomskih reformi na ekonomska, socijalna i kulturna prava u BiH. Podnesak ukazuje na sužavanje prostora za aktivizam u zemlji i povećano korištenje represivnih mjera protiv braniteljica i branitelja ljudskih prava, aktivistica i aktivista, te generalno civilnog društva. Također, podnesak ukazuje na kršenje prava migranata i azilanata.

Podnesak je dostavljen Radnoj grupi za Univerzalni periodični pregled 28. marta 2019. uoči sesije koja će se održati u novembru 2019., a tokom koje će se razmatrati ljudska prava u Bosni i Hercegovini.

**Udruženje za kulturu i
umjetnost – Crvena**

Augusta Brauna 14/3
71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
info@crvena.ba
www.crvena.ba

**Udruženje građana
Oštra Nula**

Ravnogorska 21
78000 Banjaluka
Bosna i Hercegovina
ostranula@gmail.com
www.ostranula.org

WILPF International

Rue de Varembé 1,
Case Postale 28
1211 Geneva 20
Švicarska
info@wilpf.org
www.wilpf.org

